

Herinvoering van de vrederechter in Nederland mogelijk een feit?

Emese von Bóné

Aanbevolen citeerwijze bij dit artikel

Emese von Bóné, 'Herinvoering van de vrederechter in Nederland mogelijk een feit?', *Nederlands-Vlaams tijdschrift voor mediation en conflictmanagement* 2016-4, p. 45-49

Op 1 december 2016 werd in het Nederlandse parlement de motie van het Tweede Kamerlid Segers van de Christen Unie aangenomen. In deze motie bepleit het Kamerlid de invoering van een vrederechter in Nederland.¹ De overweging in de motie luidt dat het van belang is dat burgers op een laagdrempelige manier toegang hebben tot de rechtspraak. De regering – de Minister van Veiligheid en Justitie – wordt verzocht onderzoek te (laten) doen naar de haalbaarheid en de (maatschappelijke) kosten en baten van de (her)introductie van de zogenoemde vrederechtspraak. In deze motie is ook opgedragen te onderzoeken of het ‘instituut’ vrederechter kan worden ingepast in de reguliere rechtspraak. In de optiek van de indiener van de motie houdt de vrederechter regelmatig in iedere gemeente een zitting en zijn de griffiekosten voor de burger beperkt. Deze vrederechter zou zich moeten richten op juridisch eenvoudige zaken van zowel civiele als bestuursrechtelijke en strafrechtelijke aard. Voor de werving van kandidaten voor het vrederechterschap wordt gedacht aan (kanton)rechters die in de gewone rechtspraak werkzaam zijn of waren. Rekrutering buiten deze kring lijkt dus niet aan orde, terwijl de vrederechter zich niet alleen moet richten op juridische, maar (in de bewoordingen van de motie) ook op ‘maatschappelijke geschillenbeslechting’. Bij een dergelijke oriëntatie ligt werving in bredere kring voor de hand.

De voorziene rol van de vrederechter als finale geschillenbeslechter sluit aan bij een ontwikkeling die al enige tijd gaande is in, met name, het bestuursrecht. Uit deze motie kan men afleiden dat het instituut ‘vrederechter’ weer in de belangstelling staat bij de volksvertegenwoordiging. Maar ook buiten de percelen van het parlement heeft men oog voor de mogelijkheden van deze laagdrempelige rechter.

Op 5 december 2016 heeft de Minister van Veiligheid en Justitie in reactie op de motie van het Kamerlid Segers aangegeven, dat hij het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) opdracht heeft gegeven om onderzoek te (laten) doen naar de haalbaarheid van invoering van de vrederechter in het Nederlandse rechtsbestel. Tevens heeft de minister verzocht om na te gaan hoe het is gesteld met het functioneren van de vrederechter in België en het Franse systeem van laagdrempelige rechtspraak.² In reactie hierop heeft de voorzitter van de Raad voor de rechtspraak meegedeeld graag aan het onderzoek te willen meewerken. Laagdrempelige toegang tot de rechter staat centraal in het vernieuwingsprogramma Maatschappelijk Effectieve Rechtspraak.³ Frits Bakker, voorzitter van de Raad voor de rechtspraak, zegt: ‘Veel zaken bereiken ons nu niet terwijl alleen de rechter de knoop kan doorhakken als het niet lukt het samen eens te worden.’ De rechtspraak experimenteert al met verschillende vormen van laagdrempelige rechtspraak: in Noord-Nederland met de sprekkarrechter en in Utrecht en Oost-Brabant met de burenderechter. Nieuw is het idee van een laagdrempelige rechter dus niet.⁴

Al geruime tijd wordt binnen Erasmus School of Law onderzoek verricht naar laagdrempelige rechtspraak in historisch en rechtsvergelijkend perspectief. Binnen dit kader werd en wordt onderzoek verricht naar de historische dimensie van de vrederechter in Nederland.⁵ In 2009 verscheen in het NJB het artikel 'De buurtrechter alias de vrederechter terug van weggeweest?'.⁶ Dit leidde in 2009 tot een congres, georganiseerd in samenwerking met 'rijdende rechter' Frank Visser, waar onder meer de voor- en nadelen van de herinvoering van de vrederechter werden besproken. In 2012 volgde een internationaal symposium over de 'justice of the peace in Europe'.⁷ Er werd een vurig pleidooi gehouden voor dit type rechter.⁸ Later signaleerden we binnen de rechterlijke macht verschillende projecten van laagdrempelige rechtspraak.

Nu heeft de wetgever belangstelling voor laagdrempelige rechtspraak en niet zonder reden. Bij de rechtbank laten procedures op zich wachten, vaak ook in relatief eenvoudige zaken. Dat komt het rechtsgevoel van de burger niet ten goede. Daarnaast is het aantal kantongerechten in de loop der jaren verminderd door de integratie met de rechtbanken en de invoering van de nieuwe gerechtelijke kaart. Dit heeft de afstand tussen rechtspraak en burger vergroot; de rechtbank heeft minder goed contact met de buurt waarin het voorval of probleem plaatsvindt, terwijl die burger kennelijk behoefte heeft aan een lokale rechter die snel en goedkoop recht kan spreken. Deze tendens zien we ook als we de geschiedenis in oenschouw nemen.

Zo is in Nederland de vrederechter in 1838 afgeschaft en vervangen door de kantonrechter. De vrederechter, de laagdrempelige lokale rechter, heeft in Nederland in de periode van 1811-1838 goed gewerkt.⁹ Een belangrijk onderdeel van de taak van de vrederechter was de zogenoemde verplichte 'preliminaire conciliatie'. De 'preliminaire conciliatie' is niet vergelijkbaar met de huidige schikking in de zin van comparitie van partijen. De preliminaire conciliatie was een goedkope procedure onder leiding van de vrederechter en geregeld in de Franse wet op de rechterlijke organisatie van 16 augustus 1790 titel X. Een gewoon burgerlijk proces kon men niet beginnen zonder dat de aanlegger vooraf had gepoogd met zijn tegenpartij tot een conciliatie te komen ten overstaan van een vredebureau ('bureaux de paix'). Ook in familiezaken werd conciliatie toegepast.¹⁰ Een vordering tot betaling van achterstallig loon was pas ontvankelijk nadat de vrederechter door middel van conciliatie had geprobeerd de partijen te verzoenen.¹¹ De vrederechter kon proberen partijen, die voor zijn vredegerecht een burgerlijke procedure wilden voeren, tot elkaar te brengen. Deze procedure noemen we de 'kleine conciliatie'. De 'grande conciliation' bepaalde dat men pas een eis bij een rechtbank mocht indienen, nadat men zijn tegenpartij opgeroepen had om een 'schikkingspoging' voor de vrederechter te betrachten. Ook kon de vrederechter snel vonnis wijzen.

In 1811 werd de vrederechter dus ingevoerd om de rechtspraak in de buurt te brengen en de overbelasting bij de rechtbanken terug te brengen. In 1838 kreeg Nederland zijn eigen nationale rechterlijke organisatie. Daarmee kwam er een eind aan de 220 vredegerichten. De vrederechter moest ruimte maken voor de kantonrechter. De kantonrechter kreeg geen – verplichte – bemiddelende taak. Bovendien zijn in de loop der tijd de kantongerechten afgeslankt. In 2002 zijn de kantongerechten uit het straatbeeld verdwenen, omdat zij samengevoegd werden met de rechtbanken.¹² Eigen gebouwen bestaan niet meer in Nederland voor laagdrempelige rechtspraak zoals in België.

In België functioneert de vrederechter vandaag de dag nog steeds, al sinds 1795!¹³ Er zijn in België 187 vredegerichten.¹⁴ In België heeft de nationale wetgever dus wel vastgehouden aan de vredegerichten inclusief de preliminaire conciliatietaak. De taak van politierechter heeft de Belgische vrederechter niet meer.

In Frankrijk bestaan sinds de gerechtelijke hervormingen van 1958 de vrederechters niet meer. De vrederechter werd in Frankrijk vervangen door de *juge de première instance*. Na vijftig jaren van afwezigheid werd eind 2003 in Frankrijk de vrederechter onder de nieuwe naam de *juge de proximité* ingevoerd. Deze was belast met de berechting van kleine civiele zaken en strafrechtelijke overtredingen van geringe ernst.

Door uw gebruik van onze websites geeft u aan akkoord te gaan met het gebruik van cookies op onze websites. Voor meer info [Sluit](#)
 Tevens had de *juge de proximité* een wettelijke, concilierende taak. De *juges de proximité* waren vooral gepensioneerde magistraten, die na hun pensioen voor zeven

jaar werden benoemd. Per 1 januari 2017 is de *juge de proximité* afgeschaft en hebben de *bureaux de conciliation* de conciliatietaak overgenomen.

In Nederland is er op dit moment opnieuw belangstelling voor de vrederechter. Rechtspraak in de buurt moet zichtbaar zijn en dichtbij de burger zijn. Naar mijn mening hoeft de vrederechter niet veel geld te kosten. De grote steden zijn ingedeeld in deelgemeenten met een plaatselijk politiebureau, een locatie waar ook de vrederechter zou kunnen zetelen.¹⁵ Op het platteland zou het plaatselijke buurtgebouw ingericht kunnen worden als vredegerecht. Voor het rekruteren van vrederechters zou men een beroep kunnen doen op (kanton)rechters die ook in de gewone rechtspraak werkzaam waren of nog steeds zijn of op rechter-plaatsvervangers. Dit zijn vaak juristen die werkzaam zijn in de advocatuur of doceren aan een wetenschappelijke instelling. Ook zijn het juristen die in het maatschappelijk leven hun sporen hebben verdiend. Frank Visser, de 'rijdende rechter', ziet het nut van de vrederechter, een laagdrempelige rechter die dicht bij de burger staat. Het plan dat Frank Visser lanceerde in 2012 was om oude bibliotheekbussen om te bouwen tot rijdende kantongerechten en zo rechtspraak bij de burger te brengen.¹⁶ Professor Maurits Barendrecht promoot ook al jaren innovatie in de rechtspraak.¹⁷

Het is goed dat er nu in ons land gekeken wordt naar het terughalen van de vrederechter. De vrederechter kan het middel zijn om de rechtbanken te ontlasten en brengt de rechtspraak dicht bij de burger. Voor een laagdrempelige rechter zoals de vrederechter bestaat alle aanleiding, aangezien dit instituut zijn sporen verdiend heeft zowel op het gebied van de conciliatie in civiele zaken als in strafzaken, maar louter om bezuinigingsredenen is afgeschaft. Het is lang een roepen in de woestijn geweest in de wetenschap, maar nu begint er een lichtpuntje te komen ten aanzien van de vrederechter!

Noten

- 1 Kamerstukken II 2016/17, 34550, VI, nr. 65, <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/dossier/29279/kst-34550-VI-65.html>.
- 2 www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2016/12/05/tk-onderzoek-vrederechter.
- 3 www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Raad-voor-de-rechtspraak/Nieuws/Paginas/Rechtspraak-blij-met-onderzoek-naar-vrederechter.aspx.
- 4 E.K.E. von Bóné, De terugkeer van de buurtrechter alias de vrederechter: Terug van weggeweest?, NJB, afl. 8, 28 februari 2009, p. 491-494. T. Lennaerts, De vrederechter leeft (nog steeds), Trema, september 2016, p. 250-255.
- 5 Dit heeft geresulteerd in een aantal proefschriften en wetenschappelijke publicaties. Zie o.a.: H.J.M. van Dapperen, De vrederechter in Nederland 1811-1838 (diss. Rotterdam) 1990. E.K.E. von Bóné, De familieraad in Nederland 1811-1838 (diss. Rotterdam) 1992; A.J.M. de Roo en R. Jagtenberg, Settling labor disputes in Europe, Deventer/Boston: Kluwer Law and Taxation Publishers 1994.
- 6 Zie noot 4.
- 7 E.K.E. von Bóné, De vrederechter alias de buurtrechter?, bijdragen in het kader van het symposium 'De buurtrechter alias de vrederechter terug van weggeweest' gehouden op 'De Doelderdag' vrijdag 9 oktober 2009 aan de Erasmus Universiteit Rotterdam 2010 en The Justice of the peace in the Dutch Judiciary System, historical and comparative remarks, in: Emese von Bóné (Ed.), Contributions of the Conference

8 E.K.E. von Bóné, Kruistocht naar buurtrechter alias de vrederechter, *Journal des Juges de Paix/Tijdschrift van de vrederechters*, 120 (november/december), 2011, 486-489.

9 H.J.M. van Dapperen, *De vrederechter in Nederland 1811-1838* (diss. Rotterdam) 1990, p. 160.

10 E.K.E. von Bóné, De vrede-bureaus en de familierechtbank, een bijzondere manier van conflicthantering in de Franse revolutionaire wetgeving, *TMD* 1999(3)4, p. 73-80.

11 E.K.E. von Bóné, Een conciliërende werking van de vrederechter in arbeidszaken?, *TMD* 2008(12)3, p. 75-86.

12 Zie hierover het Rapport Rechtspraak bij de Tijd 1998 van de Adviescommissie toerusting en organisatie zittende magistratuur (commissie-Leemhuis), p. 45.

13 E.K.E. von Bóné, Tweehonderd jaar ontwikkeling van de competentie van de vrederechter/kantonrechter in Nederland (1811-2011), in: Georges Martyn (red.), *Scènes uit de geschiedenis van het vredegerecht*, Koninklijk Verbond van de vrede- en politierechters, Die Keure/La Charte 2011, p. 73-82.

14 C. Delesie, The Belgian judge of the peace: First aid in law conflicts, in: Emese von Bóné (Ed.), *Contributions of the Conference Justice of the Peace in Europe*, Rotterdam: Erasmus School of Law 2013, p. 41-51. Zie ook *De vrederechter, de rechter die het dichtst bij de burger staat*. Federale overheidsdienst, België, http://justice.belgium.be/sites/default/files/downloads/0211_BROCHURE_VREDERECHTER.pdf.

15 E.K.E. von Bóné, De terugkeer van de buurtrechter alias de vrederechter: Terug van weggeweest?, *NJB*, afl. 8, 28 februari 2009, p. 491-494.

16 F. Visser, Mobile Justice in The Netherlands, in: Emese von Bóné (Ed.), *Contributions of the Conference Justice of the Peace in Europe*, Rotterdam: Erasmus School of Law 2013, p. 116-127.

17 M. Barendrecht, Innovation of Lower Court procedures: Working from terms of reference', in: Emese von Bóné (Ed.), *Contributions of the Conference Justice of the Peace in Europe*, Rotterdam: Erasmus School of Law 2013, p. 12-35. Zie ook het interview met Maurits Barendrecht in *FD* 31 december 2016, p. 9.

© Boom juridisch